

Dönemin Ruhunun Türk Milli Eğitim Şûralarına (1939-2014) Etkileri: Hermetik Bir Analiz

The Effects of the Spirit of the Age on Turkish National Educational Councils (1939-2014): A Hermeneutic Analysis

Serkan ŞEN^{1a}

^a Öğr. Gör., Başkent Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Ankara, Türkiye

ORCID: 0000-0002-1257-9705

sens@baskent.edu.tr

Sadegül AKBABA-ALTUN

Prof. Dr., Başkent Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Ankara, Türkiye

ORCID: 0000-0001-5690-6088

akbabas@baskent.edu.tr

Anahtar Kelimeler:

1. Milli Eğitim Şûrası
2. Dönemin ruhu
3. Nitel araştırma
4. Doküman analizi
5. Hermetik yöntem

Keywords:

1. National Educational Council
2. The spirit of the age
3. Qualitative research
4. Document analysis
5. Hermeneutic method

Öz

Bu çalışmada Türk Milli Eğitim Şûraları (1939-2014) taranarak, dönemin ruhunun şûralarda alınan kararlar üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ve hermetik yöntem birlikte kullanılarak yapılmıştır. Araştırmanın nitel olarak seçilmesinin nedeni, Türk Milli Eğitim Şûraları kararlarının resmi belge olarak yayınlanmış olması ve bu nedenle geçerli ve güvenilir bilgi sunmasıdır. Doküman analizi ile elde edilen verilerdeki temalar ve kategoriler seçici kodlamaya göre belirlenmiş ve hermetik yöntemle göre analiz edilmiştir. Bu bağlamda, şûralarda alınan kararların dönemin ruhuna göre değiştiği gözlemlenmiştir. Şûralarda belirli zamanlarda kararların hepsi ya da bazıları uygulanırken, belirli zamanlarda kararlar neredeyse hiç uygulanmamıştır. Şûra kararlarında dönemin ruhunu belirleyen faktörlerin politik, sosyo-ekonomik/konjonktürel ve askeri darbe/müdahale temelli olduğu görülmüştür. Bu çalışmanın özgün değeri, alanda yapılan diğer çalışmalardan farklı olarak, doküman analizi ve hermetik yöntemin birlikte kullanılmasıyla Türk Milli Eğitim Şûralarını dönemin ruhu bağlamında karşılaştırmalı bir analizinin yapılmasıdır.

Abstract

In this study, the effects of the spirit of the age on the decisions taken at Turkish National Educational Councils (1939-2014) are scrutinized through a close analysis of the selected corpus. The research is conducted by using not only document analysis but also hermeneutic method. Since the decisions taken at Turkish National Educational Councils are official documents published by the government, they are accepted as reliable and valid. Themes and categories of the selected documents are dependent on a selective coding from the obtained data through document analysis and analysed according to hermeneutic method. It has been observed that the decisions taken in the councils change according to the spirit of the age. All or some of the decisions taken in these councils were implemented at the given time while in certain periods these decisions were almost never implemented. Also, the factors determining the spirit of the age are political, socio-economic/conjectural and military coup/intervention based. The original value of the study, unlike other studies in the literature, is to make a comparative analysis of Turkish National Education Councils in the context of the spirit of the age by using document analysis and hermeneutic method.

¹ Sorumlu yazar/Corresponding author

Geliş Tarihi:
07.02.2022
Kabul Tarihi:
11.04.2022
Yayın Tarihi:
28.06.2022

Atf: Şen, S. & Akbaba-Altun, S. (2022). Dönemin ruhunun Türk milli eğitim şûralarına (1939-2014) etkileri: Hermenötik bir analiz. *Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 23-45.
Citation: Şen, S. & Akbaba-Altun, S. (2022). The effects of the spirit of the age on Turkish national educational councils (1939-2014): A hermeneutic analysis. *MAUN Journal of Education*, 2(1), 23-45.

Giriş

Şûra kavramının temeli toplumsal, kültürel ve dini ögelere dayanmaktadır. Arapça kökenli şûra kelimesi “danışma, görüş alışverişinde bulunma, danışan kimseye fikrini söyleyip onu yönlendirme” ve “yöneticilerin ve özellikle devlet başkanının görev alanlarına giren işler hakkında ilgililere danışıp onların eğilimlerini göz önünde bulundurması” olarak tanımlanmıştır (Türcan, t.y.). Şûralar, bu anlamıyla, Türk kamu yönetiminde önemli bir geleneği temsil etmektedir ve Osmanlı Devleti’nde bugünkü Danıştay’ın karşılığı olarak Şûra-yı Devlet kurumunun olduğu görülmektedir. Kökeni Orta Asya’ya dayanan bu geleneğe, makamına bakılmaksızın tartışılan meseleyle ilgisi olan her kişi meseleye dair fikir beyan ederken kanıt göstermesi ve karsısındakini ikna etmesi beklenirdi (Şirin, 2015: 183). Türk kamu yönetiminde devam eden Yüksek Askeri Şûra, Yüksek Sağlık Şûrası, Kent Şûrası ve Milli Eğitim Şûrası gibi örnekler de kişilerin fikirlerinin alınması ve sunulan fikirlerin kanıt ve iknaya dayanması açısından devlette kurumsal devamlılığı göstermekte ve bu anlamda şûralar önemini hala korumaktadır.

Milli Eğitim Şûraları özelinde bakıldığında şûralarda alınan kararların kendi dönemlerinin ruhunu, diğer bir deyişle zeitgeist’i yansıttığı görülmektedir. Etimolojik olarak Almanca kökenli olduğu bilinen zeitgeist kelimesinin ilk olarak 18. yüzyılda Johann Gottfried Herder (1744-1803) tarafından kullanılmasından sonra, Alman filozof Friedrich Hegel (1770-1831) ile zeitgeist kavramı yeni bir anlam kazanmıştır. Almanca zeit (zaman) ve geist (ruh) kelimelerinden oluşan zeitgeist, dilimize zamanın ruhu ve ya dönemin ruhu olarak geçmiştir. Karataş (2016: 1), “her insan gibi her dönemin de kendine has bir kimliği” olduğunu belirtmiştir. Bu yüzden, zeitgeist “belirli bir dönemin, muhitin veya toplumun genel karakteristiklerini işaret eden betimleyici bir kavramdır”. Benzer şekilde, Bozoğlu (2017: 70), Hegel felsefesinde “çağlara hükmeden bir mutlak ruh - geist olduğunu ve bu egemen ruhun bireyi, toplumu ve devleti şekillendirerek, kendini bu ögelerde yansıttığını savunur”. Bu çalışmada, eğitim ile ilgili politikaların belirlenmesinde önemli bir danışma organı olan Türk Milli Eğitim Şûraları dönemin ruhu (zeitgeist) kavramına göre analiz edilecektir.

Milli Eğitim Şûraları Tarihçesi

Şûraların temeli Mustafa Kemal Atatürk tarafından Kurtuluş Savaşı devam ederken atılmıştır. Yazılı eserleri inceleyip telif haklarını belirlemek üzere 1921 tarihinde Telif ve Tercüme Heyeti kurulmuş, ardından şûraların öncüsü olarak nitelenen Maarif Kongresi, Maarif Vekili Hamdullah Suphi (Tanrıöver) başkanlığında, 1921 yılında Sakarya Muharebesinden hemen önce Ankara’da toplanmıştır. Kongrede ilköğretim ve ortaöğretimdeki okul, öğrenci ve öğretmenlerle ilgili istatistiki bilgiler, nüfusun unsurlara göre dağılımı, ilkokullardaki eğitim süresi ve öğretim programları tartışılmıştır. Kurtuluş Savaşı’nın devam ettiği ve birçok ilin işgale uğradığı zamanda yapılan bu toplantı eğitime verilen önem açısından anlamlıdır. Maarif Kongresini, 1923, 1924 ve 1925 yıllarında yapılan Heyet-i İlmiyeler takip etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti’nin, eğitim alanındaki ilk temel

düzenlemesi olan 1924 tarihli Öğretim Birliği (Tevhid-i Tedrisat) Kanunu, Heyet-i İlmiyelerin bir sonucudur.

Üçüncü Heyet-i İlmiye toplantısında Talim ve Terbiye Dairesinin kurulmasına karar verilmiş ve şûraların yasal dayanağı ve düzenleyen kurumu olan Talim Terbiye Dairesi ilk defa 1926 tarih ve 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanun'la Milli Talim ve Terbiye Dairesi adıyla kurulmuştur. Ayrıca, maarif şûrasının kurulması için 1926 yılında bir yönetmelik hazırlanmıştır. 1933 tarih ve 2287 sayılı Maarif Vekâleti Merkez Teşkilatı ve Vazifeleri Hakkında Kanun ile Milli Talim ve Terbiye Dairesi yeniden düzenlenmiştir. Daha sonra 1946 tarih ve 4926 sayılı kanunla, Milli Talim ve Terbiye Dairesi'nin adı Talim ve Terbiye Dairesi, Maarif Şûrası'nın adı da Milli Eğitim Şûrası olarak değiştirilmiştir (Gençkaya, 2008: 113). Tablo 1'de 1939-2014 yılları arasında yapılan 19 Milli Eğitim Şûrasının tarihleri, dönemin bakanları ve şûralarda ele alınan temel konular görülmektedir.

Tablo 1. 1939-2014 Yılları Arasında Yapılan Milli Eğitim Şûraları

Şûra Sayısı	Şûra Tarihi	Kurum	Bakan	Konu
1. Maarif Şûrası	17-29/7/1939	T.C. Maarif Vekilliği	Hasan Ali Yücel	Toplumsal ve köye yönelik eğitim
2. Maarif Şûrası	15-21/2/1943	T.C. Maarif Vekilliği	Hasan Ali Yücel	Ahlak, dil ve tarih eğitimi ve ideal Türk çocuğu yetiştirmek
3. Milli Eğitim Şûrası	2-10/12/1946	T.C. Milli Eğitim Bakanlığı	Reşat Şemsettin Sırer	Mesleki ve teknik eğitim
4. Milli Eğitim Şûrası	22-31/8/1949	T.C. Milli Eğitim Bakanlığı	Hasan Tahsin Banguoğlu	İlkokul programı; Ortaokul programı; Liselerin dört yıla çıkarılması
5. Milli Eğitim Şûrası	5-14/2/1953	T.C. Maarif Vekâleti	Tevfik İleri	Okulöncesi ve ilköğretim sorunları
6. Maarif Şûrası	18-23/3/1957	T.C. Maarif Vekâleti	Ahmet Özel	Mesleki teknik eğitim ve halk eğitimi
7. Milli Eğitim Şûrası	5-15/2/1962	T.C. Milli Eğitim Bakanlığı	Mehmet Hilmi İncesulu	İlk ve ortaokul ilişkileri; Teknik öğretim; Lise programları
8. Milli Eğitim Şûrası	28-3/11/1970	T.C. Milli Eğitim Bakanlığı	Orhan Oğuz	Ortaöğretim sistemi ve yükseköğretime geçişin düzenlenmesi
9. Milli Eğitim Şûrası	24-4/7/1974	T.C. Milli Eğitim Bakanlığı	Mustafa Üstündağ	Ortaöğretimdeki dersler ile yükseköğretime geçiş ilişkisi
10. Milli Eğitim Şûrası	23-26/6/1981	T.C. Milli Eğitim Bakanlığı	Hasan Sağlam	Eğitim sistemi; Eğitim programları ve öğretmen yetiştirme
11. Milli Eğitim Şûrası	8-11/6/1982	T.C. Milli Eğitim Bakanlığı	Hasan Sağlam	Öğretmenlerin ve eğitim yönetimi uzmanlarının durumu ve sorunları
12. Milli Eğitim Şûrası	18-22 /6/1988	T.C. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı	Hasan Celal Güzel	Eğitimde yeni teknolojiler; Yabancı dil eğitimi; Eğitimin finansmanı
13. Milli Eğitim Şûrası	15-19/1/1990	T.C. Milli Eğitim Bakanlığı	Avni Akyol	Yaygın eğitim

Şûrası		Bakanlığı		
14. Milli Eğitim Şûrası.	27-29/9/1993	T.C. Milli Eğitim Bakanlığı	Nahit Mentеше	Okul öncesi eğitim ve eğitim yönetimi
15. Milli Eğitim Şûrası	13-17/5/1996	T.C. Milli Eğitim Bakanlığı	Turhan Tayan	İlköğretimde yönlendirme; Orta öğretimde yeniden yapılanma; Yükseköğretime geçiş; Eğitim finansmanı
16. Milli Eğitim Şûrası	22-26/2/1999	T.C. Milli Eğitim Bakanlığı	Metin Bostancıoğlu	Mesleki ve teknik eğitim
17. Milli Eğitim Şûrası	13-17/11/2006	T.C. Milli Eğitim Bakanlığı	Hüseyin Çelik	Kademeler arası geçişler; Yönlendirme; Sınav sistemi; Küreselleşme ve AB sürecinde Türk eğitimi
18. Milli Eğitim Şûrası	1-5/11/2010	T.C. Milli Eğitim Bakanlığı	Nimet Çubukçu	Öğretmen yetiştirilmesi, istihdamı ve mesleki gelişimi; Eğitim ortamları, kurum kültürü ve okul liderliği; İlköğretim ve ortaöğretimin güçlendirilmesi ve erişim sağlanması; ; Spor, sanat, beceri ve değerler eğitimi; Psikolojik danışma, rehberlik ve yönlendirme
19. Milli Eğitim Şûrası	2-6/12/2014	T.C. Milli Eğitim Bakanlığı	Nabi Avcı	Öğretim programları ve haftalık ders çizelgeleri; Öğretmen niteliğinin artırılması; Eğitim yöneticilerinin niteliğinin artırılması; Okul güvenliği

Şûralarla İlgili Araştırmalar

Türk Milli Eğitim Şûrası ile ilgili alan yazındaki çalışmaların bir kısmı şûralarda en çok tartışılan konulara odaklanırken (Çakır, 2017; Kılıç & Güven, 2017), diğeri bir kısmı şûralara dönemsel (tek parti, Demokrat Parti vb.) bakmayı yeğlemiştir (Akgül, 2020; Balcı, 2019). Bazı çalışmalar da şûraları tarih eğitimi ve öğretmen sorunları gibi belli bir konu bağlamında ele almıştır (Alaslan ve diğeri, 2012; Aydın, 2009) .

Şûraları kamu politikası aktörlerinden biri olarak nitelendirdiği çalışmasında Çakır (2017: 31), şûraları eğitim politikaları ile ilgili belirlediği 21 kavram üzerinden incelemiş ve en fazla tartışma konusu yapılan ilk 5 kavramın sırasıyla öğretmen, mesleki ve teknik eğitim, okul öncesi eğitim, ilköğretim ve özel eğitim olduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde Kılıç ve Güven (2017: 597) şûralarda alınan kararları kategorize edip 18 tema altında toplamış ve hakkında en çok karar alınan ilk 5 temanın sırasıyla öğretmenler, programlar, okulların öğrenim süresi, okul öncesi eğitim ve yükseköğretim olduğunu bulmuşlardır.

Şûraları dönemsel açıdan ele alan çalışmalardan birisi olan ve tek parti dönemindeki şûraları incelediği çalışmasında Balcı (2019: 143) şûralarda alınan kararların sadece kurumsal düzeyde değil, uygulama düzeyinde de etkili olduğunu ve parti politikasını yansıttığını söylemiştir. Benzer şekilde ama bu sefer Demokrat Parti (DP) dönemindeki şûraları inceleyen Akgül'e (2020: 646) göre, DP döneminde yapılan iki şûranın, önceki şûralardan siyasal iktidarın, iş çevrelerinin ve halkın talebini de gündeme alması bakımından ayrıldığına işaret etmiştir.

Şûraları belli bir konu üzerinden ele alan çalışmalarında Alaslan ve diğerleri (2012: 190), şûraları tarih eğitimi yönünden incelemişler ve tarih eğitimini Cumhuriyetin erken dönemi iktidarının çok önemseydiğini, yeni yetiştirmek istediği vatandaş tipine uygun tarih eğitimi inşa ettiğini bulmuşlardır. Şûralarda en çok üzerinde durulan konu olan öğretmen ve öğretmen sorunlarını incelediği çalışmasında Aydın (2009: 203), öğretmenlerin sorunlarını altı başlık altında toplamıştır: Öğretmenlerin sayısal durumu, öğretmenlerin yetiştirilmesi sorunu, öğretmenlerin hukuki statüleri, öğretmenlerin ekonomik sorunları, öğretmenlerin örgütlenme sorunları ve öğretmenlerin mesleki yayın sorunları. Şûralarda ağırlıklı olarak öğretmenlerin yetiştirilmesi sorunu ve kısmen de olsa öğretmenlerin hukuki statü sorunlarının üzerinde durulmuş diğer öğretmen sorunları ise fazla tartışılmamıştır.

Bütün bu araştırmalarda şûralar tematik, dönemsel ve belli bir konu açılarından incelense de, dönemin ruhu bağlamında bir inceleme yapılmamıştır. Bu araştırmanın amacı ilk şûranın yapıldığı 1939 yılından 2014 yılına kadar geçen süre içinde düzenlenmiş olan 19 Milli Eğitim Şûrasını dönemin ruhu bağlamında incelemektir. Araştırma, Milli Eğitim Şûra kararları, Milli Eğitim Bakanlığı'nun belgeleri, şûralarla ilgili yasa ve yönetmelikler ve şûralarla ilgili yapılan diğer araştırmalarla sınırlıdır. Bu bağlamda şûra kararlarında dönemin ruhunu belirleyen faktörlerin neler olduğu ve bu faktörlere göre şûraların ve içeriklerinin nasıl değiştiği incelenecektir.

Yöntem

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden yazılı doküman analizi ve hermenötik (yorumlamacı) yöntem bir arada kullanılarak yapılmıştır. Araştırılması amaçlanan problem hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin incelenmesi diye tanımlanan doküman analizi, tek başına kullanılan bir yöntem olmakla birlikte diğer yöntemlerle birlikte de kullanılabilir (Yıldırım & Şimşek, 2018). Dolayısıyla bu araştırmada her iki yöntem birlikte kullanılmıştır. Araştırmada yer alan yazılı dokümanlar, 1939-2014 yılları arasında düzenlenmiş Türk Milli Eğitim Şûralarıdır. Araştırmada doküman analizi yönteminin seçilmesinin sebebi, Türk Milli Eğitim Şûra kararlarının resmi belge olarak yayımlanması, geçerli ve güvenilir bilgi sunmasıdır. Şûralardan elde edilen bilgilere dayanarak yıllara göre hangi kararların alındığı bilgisine doküman analizi yöntemiyle ulaşılmıştır. Şûralardaki karar süreçlerinin nasıl işlediği, alınan kararların hangi faktörlere göre ve zamanla nasıl değiştiği de hermenötik yöntemle analiz edilmiştir. Temeli Antik Yunan'a kadar uzansa da, kavramı Alman felsefe geleneği içinde ele alan Yılmaz'a (2009: 98) göre hermenötik "bir yorum etkinliği, yorumlama sanatı ya da yorum bilimidir". Cevizci (2005: 828), yorumlamacı yöntemin ortaya çıkış sebebinin, "19. yüzyılda, pozitivistin genel yöntem anlayışına ve doğa bilimlerinin yöntemini insan bilimlerinde de kullanma tavrına karşı, tarih ve sosyoloji gibi insan bilimlerinin konusu olan insan varlığının temel özelliğinden dolayı, farklı bir yöntem ihtiyacı [duyulması]" olduğunu söyler. Pozitivist/akılcı yaklaşımdaki nesnel gerçeklik ve var olan bilginin keşfi görüşünün aksine pozitivist ötesi/yorumlamacı yaklaşımda öznel

gerçeklik ve bilginin yorumlanması ve oluşturulması görüşü vardır. Bu görüşe göre, her sistemin kendine has özellikleri olması nedeniyle gerçeklik karmaşıktır ve gözlemcinin olaylara soyut ve uzak olmaması nedeniyle de gözlemci aslında bakış açısına sahip bir katılımcıdır. Yıldırım ve Şimşek'e (2018: 30) göre "öznel bir katkıda bulunmaksızın yorum yapmak mümkün değildir". Yorumlamacı anlayış öznel gerçeklik, bakış açısı, duruma özgü bulgular ve bilginin yorumlanması üzerine kurulu olması bakımından sosyal bilimlerdeki araştırmalarda giderek artan bir biçimde kullanılmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2018: 33). Bu araştırmada, öncelikle doküman analizi yöntemiyle 1939-2014 yılları arasında resmi şûra kararları incelenmiştir. Daha sonra hermenötik yöntem kullanılarak, dönemin politik, sosyo-ekonomik ve konjonktürel şartları ve dönemin ruhu göz önünde bulundurularak yorumlanmıştır. 1939-2014 yılları arasındaki Türkiye koşulları ve dönemin özellikleri her şûra başlığının altında anahtar kelimeler şeklinde verilmiştir.

Verilerin Toplanması

Bu çalışmada T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı internet sayfasındaki Dokümanlar başlığı altında yer alan Geçmişten Günümüze Milli Eğitim Şûraları ve Geçmişten Günümüze Milli Eğitim Şûraları Dokümanları başlıkları altında yer alan belgelerden yararlanılmıştır. Geçmişten Günümüze Milli Eğitim Şûraları başlığı altındaki ilk 16 Milli Eğitim Şûrası belgelerinde; şûra toplanma tarihi, şûra gündemi, dönemin milli eğitim bakanı, şûra başkanlık divanı ve üyeler, bakanın şûrayı açış konuşması özeti ve şûrada alınan kararlar yer almaktadır. 17. Milli Eğitim Şûrası belgesinde Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı'nın sunuşu ve alınan kararlar, 18. ve 19. Milli Eğitim Şûrası belgelerinde ise sadece alınan kararlar vardır. Geçmişten Günümüze Milli Eğitim Şûraları Dokümanları başlığı altında ise ilk 18 şûra kitapçıklarına erişilebilmektedir.

Verilerin Analizi

Strauss ve Corbin'in (1990) çalışmasından yola çıkan Yıldırım ve Şimşek'e göre üç kodlama türü vardır: (1) daha önce belirlenmiş kavramlara göre, (2) verilerden çıkarılan kavramlara göre ve (3) genel bir çerçeveye göre yapılan kodlama (2018: 244-246). Bu araştırmada verilerden elde edilen kavramlara göre bir kodlama yapılmıştır. Öncelikle doküman analizi yöntemiyle belgeler incelenmiş ve bu belgelerden elde edilen veriler tümevarımcı bir analizle seçilerek kodlanmıştır. Bu kodlama sırasında temalar ortaya konmuş ve analizin bir sonraki aşamasında da kategoriler oluşturulmuştur. Tablo 2'de araştırmada bulunan tema ve kategoriler görülmektedir. Temalar politik, sosyo-ekonomik/konjonktürel ve askeri darbe/müdahale başlıkları altında toplanmıştır. En son olarak, elde edilen veriler yorumlamacı bir bakış açısıyla analiz edilmiştir.

Tablo 2. Veri Analizinde Kullanılan Tema ve Kategoriler

Tema	Kategori
Politik	Tek partili dönem; çok partili hayata geçiş dönemi; çok partili dönem; tek parti hükümetleri dönemi; koalisyon hükümetleri dönemi
Sosyo-ekonomik ve konjonktürel	II. Dünya Savaşı; köyden kente göç, nüfus artışı ve yükselen burjuvazi; planlı kalkınma dönemi; teknolojik gelişmeler
Askeri darbe ve müdahale	1960, 1980 askeri darbeleri ve askeri hükümet dönemi; 1971 ve 1997 askeri müdahaleleri

Bulgular ve Yorum

Bu araştırmanın konusu olan Milli Eğitim Şûraları koşullar politik, sosyal ve ekonomik açıdan ne kadar zorlu olursa olsun günümüze kadar 19 kez toplanmıştır. 75 yıllık zaman dilimi içinde her dönem kendine has bazı özellikleri de beraberinde getirmiştir. Zamanı görmezden gelmenin ya da zamanın koşulları dışına çıkmanın mümkün olmadığını vurgulayan Hegel'in de belirttiği gibi her dönemin kendine özgü bir ruhu ve o ruhu oluşturan özellikleri vardır. Şûra kararlarında dönemin ruhunu belirleyen faktörler politik, sosyo-ekonomik ve konjonktürel ve askeri darbe ve müdahale başlıkları altında toplanmıştır.

Politik Faktörler

Şûralar eğitim sistemiyle ilgili bilimsel ve toplumsal kararlar alması ve siyaset üstü bir yapı olması gerekirken, politik faktörler şûra kararlarını etkileyen en önemli unsurların başında gelmiştir. Hükümetlerin kurulduğu ve Türk siyasi hayatında paradigmatik dönüşümlerin yaşandığı tarihsel dönemler—örneğin tek partili dönem (Şûra 1 ve Şûra 2), çok partili hayata geçiş dönemi (Şûra 3 ve Şûra 4) ve çok partili dönem Şûraları (Şûra 5 ve Şûra 6)— önemlidir. Ayrıca kurulan hükümetlerin özellikleri de —tek parti hükümetleri (Şûra 12, Şûra 13, Şûra 17, Şûra 18 ve Şûra 19) veya koalisyon hükümetleri (Şûra 14, Şûra 15 ve Şûra 16) – Şûra kararlarını belirleyen önemli faktörlerin başında gelmektedir.

Tek Partili Dönem (1939-1943)

Tek partili dönemde yapılan iki şuraya ait bilgi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 3. Tek Partili Dönemde Gerçekleşen Milli Eğitim Şûraları

Şûra Sayısı ve Tarihi	Ele Alınan Temel Konu
I. 1939	3 sınıflı köy okullarının 5 sınıfa çıkarılması; her 200 ilkokul mezunu bulunan yerde mesleki ve teknik kurs ve okulların açılması
II. 1943	Türk ahlakının ilkelerinin belirlenmesi; tarih ve anadil öğretimi

Akyüz (2020: 403)

I. Milli Eğitim Şûrası (17-29 Temmuz 1939)

- Cumhuriyet Halk Partisi hükümeti (1939-1950) ve Başbakan Refik Saydam (1939-1942)
- Maarif Vekili Hasan Ali Yücel (1938-1946)
- Toplumsal ve köye yönelik eğitim

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve Başbakan Refik Saydam hükümeti döneminde yapılan I. Milli Eğitim Şûrası 1939 yılında Cumhuriyet eğitiminin plan ve esasları, çeşitli öğretim kademelerine ait yönetmeliklerin ve bütün müfredat programlarının incelenmesi gündemiyle Maarif Vekili Hasan Ali Yücel'in başkanlığında toplanmıştır. Sakaoğlu'na (1992: 86) göre Hasan Ali Yücel "hükümet değişikliklerine rağmen, Cumhurbaşkanı ve Milli Şef İsmet İnönü ile olan yakınlığı ve eğitim işlerindeki ortak anlayışları sayesinde" 7 yıl 7 ay süreyle bakanlık yapmıştır. Bu sayede, Hasan Ali Yücel en uzun süre görevde kalan Milli Eğitim Bakanı unvanını almıştır. Aynı zamanda, yeni bir eğitim sisteminin tasarımında süreklilik imkânı kazanılmıştır. Bu dönem, CHP'nin laiklik anlayışının bütün bir topluma yayılmasını ve eğitim yoluyla toplumun geliştirilmesi anlayışını sağlamış ve bunun bir sonucu olarak da eğitimde "hümanizme yaklaşım başlamış, eğitimde iyi yurttaş

yetiştirilmesine paralel olarak toplumsal ve köye yönelik eğitim hareketi hızlandırılmıştır” (Dinç, 2008a: 3).

Tek partili dönem, şûra kararlarının hemen uygulamaya geçirilmesi bakımından önem taşımaktadır. Şûra kararlarının bir devlet politikası gibi uygulandığı bu dönemde alınan şûra kararları ile uygulama örtüşmektedir. Bu şûranın önemli işlerinden birisi de toplumsal ve köye yönelik eğitim anlayışı doğrultusunda köy enstitüleri ve öğretmen yetiştirme projesinin başlatılması olmuştur. Bunun sebebi de nüfusun %80’ini oluşturan köylerdeki eğitimsizliktir. Köy eğitimci kurslarının başarılı olması sonucunda bu kurslar çok programlı eğitim kurumlarına dönüşmüş ve Köy Enstitüleri kurulmuştur (Gençkaya, 2008: 61). Ancak bu kanunla birlikte başlayan muhalefet, özellikle 1945’den sonra DP tarafından siyasi bir sav olarak CHP’ye karşı kullanılmıştır (Dinç, 2008a: 31).

II. Milli Eğitim Şûrası (15-21 Şubat 1943)

- Cumhuriyet Halk Partisi hükümeti (1939-1950) ve Başbakan Şükrü Saraçoğlu (1942-1946)
- Maarif Vekili Hasan Ali Yücel (1938-1946)
- II. Dünya Savaşı tehlikesi
- Ahlak, dil ve tarih eğitimi ve ideal Türk çocuğu yetiştirmek

Eğitim sistemini ve sorunlarını bir bütün olarak ele alan ilk şûranın aksine, 1943 yılında yine dönemin Maarif Vekili Hasan Ali Yücel’in başkanlığında toplanan II. Milli Eğitim Şûrası ahlak eğitimi, Türk dili ve Türk tarihi olmak üzere üç ana konu üzerinde yoğunlaşmıştır. Ergin’e (1977: 1713) göre “bir ahlakçı, bir felsefeci olduğu kadar aynı zamanda bir idare adamı” olan Hasan Ali Yücel Yücel, şûranın ana konusu belirlenirken dikkat edilmesi gereken noktanın “salgın hastalıklar bulunmadığı zamanlarda Tıp Biliminin çalışmaları ne manaya geliyorsa Ahlâk, Dil ve Tarih davalarımız üstünde zihin yormamız” olduğunu belirtmiştir (T.C. Maarif Vekilliği, 1943: 17).

CHP Hükümeti bizzat Başbakan Şükrü Saraçoğlu tarafından açılan şûraya büyük önem vermekteydi. Tıpkı ilk şûrada olduğu gibi bu şûrada da alınan kararlar devlet kararlarıyla uyumludur. Bunun en büyük sebebi politik faktörlerin yanı sıra konjonktürel faktörlerin de çok önemli olmasıdır. II. Dünya Savaşı tehlikesi, olası bir sıcak çatışma durumunda Türk milletini bir arada tutacak ortak ahlak, dil ve tarih bilinci oluşturmak bakımından önemlidir. Balcı’nın (2019: 161) da belirttiği gibi bu şûrada alınan kararlar “II. Dünya Savaşı tehdidini ensesinde hisseden bir hükümetin yetişen nesli devletçi-milliyetçi statükoya eklemek adına gerçekleştirmek istediği eğitim politikasının bir parçasıdır”. Dolayısıyla II. Dünya Savaşı’nın etkileri siyasi ve ideolojik anlamda şûra içeriğini önemli ölçüde etkilemiştir.

Çok Partili Hayata Geçiş Dönemi (1946-1950)

Çok partili hayata geçiş döneminde yapılan iki şûraya ait bilgi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 4. Çok Partili Hayata Geçiş Döneminde Gerçekleşen Milli Eğitim Şûraları

Şûra Sayısı ve Tarihi	Ele Alınan Temel Konu
III. 1946	Sanat, ticaret okulları programlarının iş hayatına uyacak biçimde düzenlenmesi; bu okullarda atölye ders saatlerinin artırılıp kültür derslerinin azaltılması
IV. 1949	İlkokul programlarının incelenmesi; ilkokullarda Tarih-Coğrafya-Yurtbilgisi

III. Milli Eğitim Şûrası (2-10 Aralık 1946)

- Cumhuriyet Halk Partisi hükümeti (1939-1950) ve Başbakan Recep Peker (1946-1947)
- Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer (1946-1948)
- Köyden kente göç, nüfus artışı ve yükselen burjuvazi
- Amerika Birleşik Devletleri (ABD) etkisi
- Mesleki ve teknik eğitim

CHP ve Başbakan Recep Peker hükümeti döneminde yapılan III. Milli Eğitim Şûrası Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer başkanlığında toplanmıştır. İlk iki şûradan farklı olarak, iktidarın değişmediği ancak artık çok partili seçimlerin yapıldığı ilk yıl olan 1946 yılında toplanan şûra çok partili hayata geçiş döneminin ilk şûrasıdır. Bu seçimlerden sonraki ilk hükümette bakanın değişmesi, köy enstitülerinin “daha milli kurumlar” hale getirilmesinin konuşulması, köy enstitülerinin “fena amaçlarla kurulmuş” düşüncesinde olan Reşat Şemsettin Sirer’e bakanlık verilmesi sistemin değiştirileceği ve köy enstitülerinin kapatılacağına bir göstergesi olmuştur (Aydoğan, 2007: 233).

Mesleki ve teknik eğitimin asıl gündem maddesi olmasının nedeni köyden kente göç, şehirlerdeki nüfus artışı ve bunun sonucunda şehirlerdeki işsizlik oranının artmasıdır. CHP hükümeti şehirlere göç eden insanlara bir meslek edindirme ve dolayısıyla 23 sene sonra yapılan bir seçime ilk defa katılan DP’nin oylarını engellemek istemiştir. Şûra gündemini “çok partili yaşama geçilmesi ve DP’nin oy potansiyeline karşı hızlı meslek edindirme ve topluma zanaatkârlık hasletleri kazandırma yollarıyla sosyal yaşantıyı sistematik hale getirme niyeti” belirlemiştir (Balcı, 2019: 162). Benzer şekilde, II. Dünya Savaşı toplumda farklı düşünce ve görüşte gruplar oluşturmuş ve bütün bu grupları CHP iktidarı altında tutmak çok güç hale gelmiştir. Ayrıca artık toplumdaki okuryazar oranı %30’ların üstüne çıkmış, işçi ve memur kesimi yavaş yavaş oluşmaya başlamış ve oluşan tüccar ve sanayici kesim ile yükselen burjuvazi bir güç odağı haline gelmiştir (Dinç, 2008b: 1-2). Sonuç olarak, köyden kente olan hızlı göç, okuryazar nüfusun artışı, yükselen burjuvazi ve II. Dünya Savaşından sonra kurulan dünya düzeninde Türkiye’nin Batı ve ABD safında yerini alması gibi konjonktürel faktörler şûra içerik ve kararlarını etkilemiştir. Türkiye’nin 1945 yılında Birleşmiş Milletlere üye olmasıyla batı dünyası ve ABD ile işbirliğini geliştirmesi ülke içinde yeni liberal bir politikanın uygulanmasına ve toplumsal bir dönüşüme yol açmıştır.

IV. Milli Eğitim Şûrası (23-31 Ağustos 1949)

- Cumhuriyet Halk Partisi hükümeti (1939-1950) ve Başbakan Şemsettin Günaltay (1949-1950)
- Milli Eğitim Bakanı Hasan Tahsin Banguoğlu (1948-1950)
- Değişen rejim ve demokrasi vurgusu

Çok partili siyasi hayata geçiş döneminin son CHP hükümeti ve onun Başbakanı Şemsettin Günaltay döneminde yapılan IV. Milli Eğitim Şûrası Milli Eğitim Bakanı Hasan Tahsin Banguoğlu başkanlığında 1949 yılında toplanmıştır. Şûrayı açış konuşmasında Bakan yeni rejim vurgusunu şöyle ifade etmiştir, “25 yıllık [1923-1949] bir inkılap rejimi devrinden bir geniş demokrasi devrine intikal etmekteyiz” (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 1949: 13).

Daha önceki şûraların hiçbirinde bahsi geçmeyen eğitimde demokratik değerler vurgusu aslında yeni politik ve konjonktürel koşulların ortaya çıkardığı olası DP iktidarını engelleme çabası anlamına geliyordu. Ancak dönemin ruhu sebebiyle 27 yıllık CHP iktidarı yerini DP iktidarına bırakacaktı.

Çok Partili Dönem (1950-1960)

Çok partili dönemde yapılan iki şûraya ait bilgi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 5. Çok Partili Dönemde Gerçekleşen Milli Eğitim Şûraları

Şûra Sayısı ve Tarihi	Ele Alınan Temel Konu
V. 1953	Okulöncesi ve ilköğretim sorunları; özel eğitime muhtaç çocukların sorunları
VI. 1957	Mesleki ve teknik eğitim; halk eğitimi

Akyüz (2020: 403)

V. Milli Eğitim Şûrası (5-14 Şubat 1953)

- Demokrat Parti hükümeti (1950-1960) ve Başbakan Adnan Menderes (1950-1960)
- Milli Eğitim Vekili Tefik İleri (1950-1953, 1957-1959)
- Yeni rejim ve eskinin tasfiyesi

Çok partili dönem içinde 1950, 1954 ve 1957 seçimlerini kazanarak on yıl boyunca iktidar olan DP ve Adnan Menderes Hükümeti döneminde yapılan V. Milli Eğitim Şûrası ilk kez mühendis bir Milli Eğitim Vekili Tefik İleri başkanlığında 1953 yılında toplanmıştır. 27 yıl sonra iktidarın el değiştirerek DP'ye geçtiği bu ilk şûra, Türkiye'nin politik, ekonomik ve sosyal anlamda bir değişim ve dönüşüm içine girdiğinin işaretlerini vermiştir.

Daha önceki dönemlerdeki devlet refleksi ve kurucu kadroların eğitim tasarımı yerini *Yeter! Söz Milletindir!* sloganıyla tek başına iktidar olan ve artık seçmenlerin isteklerine göre bir eğitim tasarlayacağını söyleyen yeni bir iktidar almıştır. Dinç'e (2008c: 1) göre geçmiş dönemle hesaplaşmayı öne çıkaran bu dönemde nitelikli ve ilkeli eğitim yerini popülist ve plansız bir eğitim anlayışına bırakmıştır. Tek Parti döneminin 1940'lardan beri görev başında olan Teknik Eğitim uzmanı Rüştü Uzel ve Köy Enstitüleri kurucusu İsmail Hakkı Tonguç gibi isimlerden oluşan kadrolar görevden uzaklaştırılmıştır. Köy Enstitüleri ve Halkevleri kapatılarak toplumsal ve köye yönelik eğitimden ideolojik olduğu gerekçesiyle vaz geçilmiştir. Sakaoğlu (1992: 111) bu dönemi, eğitimdeki umutların bittiği, eğitim felsefesinden uzaklaşıldığı ve ideolojik nedenlerle plansız okullaşmanın olduğu "demokratik bir devrimle başlayıp askerî bir ihtilalle kapanan" dönem olarak ifade etmiştir. Ayrıca bu dönemde ABD ile olan stratejik ortaklık sonucunda bu ülkeden birçok eğitim uzmanı çağrılmış ve eğitimimizin eksik yönleri konusunda rapor hazırlamaları istenmiştir. Tablo 6'da 1950-1957 yılları arasında eğitimle ilgili rapor hazırlayan Amerikalı uzmanlar ve hazırladıkları raporların konusu görülmektedir.

Tablo 6. 1950-1957 Yılları Arasında Türkiye'ye Gelen Amerikalı Uzmanlar ve Hazırladıkları Raporların Konusu

Çağrıldığı yıl	Adı	Verdiği raporun konusu
1951	Prof. Dr. W. Dickermann	Halk Eğitimi
1951	K. V. Wofford	Köy okulları
1952	Prof. Dr. John Rufi	Ortaöğretim
1952-1953	E. Tompkins	Ortaöğretim
1952-1953	Prof. Dr. L. Beals	Okullarda rehberlik

1953
1955-1956

Prof. Dr. R. J. Maaske
Dr. E.S. Gorvine

Öğretmen yetiştirme
Teknik öğretim

Akyüz (2020: 409)

VI. Milli Eğitim Şûrası (18-23 Mart 1957)

- Demokrat Parti hükümeti (1950-1960) ve Başbakan Adnan Menderes (1950-1960)
- Maarif Vekili Ahmet Özel (1955-1957)
- ABD ile artan askeri ve siyasi işbirliği
- Sanayileşme ve nitelikli teknik eleman ihtiyacı
- Mesleki teknik eğitim ile halk eğitimi

DP iktidarının ikinci şûrası olan VI. Milli Eğitim Şûrası yine mühendis kökenli bir akademisyen olan Prof. Dr. Ahmet Özel başkanlığında 1957 yılında toplanmıştır. Şûranın ana konusu mesleki ve teknik eğitim ve halk eğitimidir.

Bu dönemde, ABD ile başlayan ve giderek artan askeri, ticari ve siyasi işbirliği aynı zamanda artan sanayileşme nitelikli teknik elemana olan ihtiyacı gündeme getirmiştir. Aynı zamanda örgün eğitim dışında kalan insanların da eğitilmesi ve ekonomiye kazandırılması amacıyla halk eğitim faaliyetleri de önem kazanmış ve ilk defa bir şûrada halk eğitimi tartışılmıştır. Akgül (2020: 646) çok partili dönemdeki şûraları daha önceki şûralardan ayıran temel farkın “eğitim sisteminin şekillenmesine ilişkin, sisteme ulaşan taleplerin kaynağıyla” ilgili olduğunu belirtmektedir. Önceki şûralarda Cumhuriyet ideolojisine uygun kadro ve kuşakları yetiştirmek için talep her zaman siyasal iktidardan gelmekte iken, DP döneminde siyasal iktidarın yanında artık sermaye çevrelerinin ve milletin istekleri de gündeme gelmiştir.

Tek Parti Hükümetleri Dönemi (1983-1991) ve (2002-2014)

Tek parti hükümetleri döneminde yapılan beş şûraya ait bilgi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 7. Tek Parti Hükümetleri Dönemlerinde Gerçekleşen Milli Eğitim Şûraları

Şûra Tarihi	Sayı ve Tarihi	Ele Alınan Temel Konu
XII.	1988	Eğitim sistemi; yükseköğretim; öğretmen yetiştirme; eğitimde yeni teknolojiler; Türkçe ve yabancı dil eğitim ve öğretimi; eğitimin finansmanı
XIII.	1990	Yaygın eğitim
XVII	2006	Kademeler arası geçişler; yönlendirme; sınavlar; küreselleşme ve AB sürecinde Türk eğitimi
XVIII	2010	Öğretmen yetiştirilmesi, istihdamı, mesleki gelişim; eğitim ortamları, kurum kültürü, okul liderliği; psikolojik danışma, rehberlik, yönlendirme; spor, sanat, beceri ve değerler eğitimi
XIX	2014	Öğretim programları ve haftalık ders çizelgeleri; öğretmen niteliğinin artırılması; eğitim yöneticilerinin niteliğinin artırılması; okul güvenliği

Akyüz (2020: 403-404)

XII. Milli Eğitim Şûrası (18-22 Temmuz 1988)

- Anavatan Partisi hükümeti (1983-1991) ve Başbakan Turgut Özal (1983-1989)
- Milli Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanı Hasan Celal Güzel (1987-1989)

- Eğitimde teknoloji kullanımı ve yabancı dil eğitimi

Tek Parti hükümetleri döneminin ilk şûrası olan XII. Milli Eğitim Şûrası Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı Hasan Celal Güzel başkanlığında 1988 yılında toplanmıştır. 1981-1983 yıllarındaki askeri hükümet döneminden sonra kurulan Anavatan Partisi (ANAP) 1983 yılındaki seçimle iktidara gelip 1991 yılına kadar tek başına iktidarda kalmıştır. Mevcut hükümet, şûradan birkaç ay önce eğitim hizmetlerinin daha iyi yapılabilmesi için ek kaynak oluşturmak amacıyla 1988 tarih ve 3418 sayılı kanunu çıkarmıştır. Bakan bu kanunun önemini şöyle ifade etmiştir “1887’den bu yana ilk defa, 101 yıldır Türkiye’de eğitim için bir finansman, bir vergi kanunu çıkarılmıştır” (T.C. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, 1988: 34).

Şûrada eğitim sisteminin genel yapısı, yükseköğretim, eğitimin finansmanı, eğitim programları, eğitimde teknoloji kullanımı ve yabancı dil öğretimi konusunda önemli kararlar alınmıştır. Şûra sonrası yabancı dil öğretimi ile ilgili olarak basamaklı kur sistemi uygulanması kararı alınmış ancak ne yazık ki bir yıl içinde vaz geçilmiştir. Televizyon kanallarının ve bilgisayarın eğitimde kullanılması konusu da ilk kez ele alınmış ve Bakanlık ile Dünya Bankası arasında Milli Eğitim Proje antlaşması imzalanmıştır.

XIII. Milli Eğitim Şûrası (15-19 Ocak 1990)

- Anavatan Partisi hükümeti (1983-1991) ve Başbakan Yıldırım Akbulut (1989-1991)
- Milli Eğitim Bakanı Avni Akyol (1989-1991)
- Yaygın eğitim

ANAP hükümeti döneminin son şûrası olan XIII. Milli Eğitim Şûrası Milli Eğitim Bakanı Avni Akyol başkanlığında 1990 yılında toplanmıştır. İlk defa tek bir konuyu görüşmek için toplanan şûranın ana konusu yaygın eğitim olmuştur. 1989 yılı itibarıyla, genel ve mesleki lise mezunu toplam 260 bin gencin sadece 70 bini (%26) üniversiteye girebilmiştir. Üniversite kapısında yığılmış olan bu okumuş işsizler ordusu sorununun çözümlenmesi için 1990 yılında Lise Mezunlarına Meslek Edindirme (LİMME) Projesi başlatılmıştır (Sakaoğlu, 1992: 137). Şûrada alınan kararlar doğrultusunda yaygın ve örgün eğitim arasındaki geçişleri sağlayan ve üniversiteye giremeyen lise mezunlarına istihdam imkânı yaratmak amacıyla başlatılan bu proje, önceki şûrada kararı alınan dil öğreniminde basamaklı kur sistemi gibi çok kısa ömürlü olmuş ve 1992 yılında bitirilmiştir.

XVII. Milli Eğitim Şûrası (13-17 Kasım 2006)

- Adalet ve Kalkınma Partisi hükümeti (2002-2018) ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan (2003-2014)
- Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik (2003-2009)

Koalisyon hükümetleri döneminin son şûrasından yedi yıl sonra, Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan hükümetinin Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik başkanlığında 2006’da toplanan XVII. Milli Eğitim Şûrasında, kademeler arası geçişler, yönlendirme ve sınav sistemi ile küreselleşme ve Avrupa Birliği sürecinde Türk eğitim sistemi tartışılmıştır. 1990’lı yıllarda üç senede bir toplanan şûralar, 2000’li yıllarda dört senede bir toplanmıştır. En son sekiz yıl süren ANAP hükümetinden (1983-1991) sonra 2002 yılında tek başına iktidara gelen AKP hükümeti dönemi yeni yüzyılda yapılan üç şûrada da etkisini göstermiştir. Bu şûrada zorunlu eğitimin kademeli olarak 12 yıla çıkarılması, okul

öncesi eğitimin 60–72 aylık çocukları kapsayan kısmının zorunlu olması, yerel yönetimlere daha fazla sorumluluk verilmesi ve özel sektörden hizmet satın alınması gibi önemli kararlar alınmıştır. Nitekim 2009 yılında İmam Hatip ve diğer meslek lise mezunlarının alanları dışında üniversiteye girmelerini zorlaştıran katsayı uygulaması kaldırılmıştır.

XVIII. Milli Eğitim Şûrası (1-5 Kasım 2010)

- Adalet ve Kalkınma Partisi hükümeti (2002-2018) ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan (2003-2014)
- Milli Eğitim Bakanı Nimet Çubukçu (2009-2011)
- Eğitimde 2023 Vizyonu

XVIII. Milli Eğitim Şûrası 2010 yılında T.C. hükümetlerinin ilk kadın Milli Eğitim Bakanı Nimet Çubukçu başkanlığında toplanmıştır. Şûranın hemen öncesinde şûra yönetmeliğinde bir değişiklik yapılmış ve şûranın katılımcı dağılımları değiştirilmiştir. Yönetmelikle belirlenen tabii üyelerin oranı %28'den %18'e, Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) tarafından belirlenen üyelerin oranı %12'den %7'ye düşürülürken bakanlığın belirlediği üyelerin oranı %60'tan %75'e çıkarılmıştır. Dolayısıyla alınan kararlarda dönemin politik ruhu daha da öne çıkmıştır. Eğitimde 2023 Vizyonu temasıyla toplanan şûrada K12 düzeyindeki eğitim sisteminin 1 yıl okul öncesi, 4 yıl temel, 4 yıl yönlendirme ve ortaöğretime hazırlık ve 4 yıl ortaöğretim olmak üzere kademeli ve 13 yıl olarak düzenlenmesi kararı alınmıştır. Böylece ilk defa 1997-1998 öğretim yılında uygulamaya başlanan 8 yıllık (8+3) kesintisiz zorunlu eğitim, 15 yıl sonra yerini 2012-2013 öğretim yılında 12 yıllık (4+4+4) kademeli zorunlu eğitime bırakmıştır.

XIX. Milli Eğitim Şûrası (2-6 Aralık 2014)

- Adalet ve Kalkınma Partisi hükümeti (2002-2018) ve Başbakan Ahmet Davutoğlu (2014-2016)
- Milli Eğitim Bakanı Nabi Avcı (2013-2016)

19. Milli Eğitim Şûrası AKP hükümeti ve Başbakan Ahmet Davutoğlu ve Milli Eğitim Bakanı Nabi Avcı başkanlığında 2014 yılında toplanmıştır. Şûrada öğretim programları ve haftalık ders çizelgeleri, öğretmen ve eğitim yöneticilerinin niteliğinin artırılması ve okul güvenliği konuları tartışılmıştır. Hazırlık raporunda bahsedilen yaratıcılık, yenilikçilik, eleştirel düşünme, küresel yurttaşlık gibi 21 yüzyıl becerilerine karşın şûrada bu konulara değinilmemiştir. Ayrıca 10. Kalkınma Planı'nda (2014-2018) yer alan "bilgi toplumunun gerektirdiği temel bilgi ve becerilerle donanmış ve üretken bireyler" yetiştirilmesi hedefiyle ilgili şûrada herhangi bir karar alınmamıştır (ERG, 2015: 3). Alınan kararların veri temeline dayanmamasını eleştiren ve genelde eğitim sistemimizin en büyük sorunlarından birisinin veri olmadan reform girişiminde bulunmak olduğunu belirten Şirin'e (2015: 183) göre, "[Şûrada] Osmanlıca görüşüldü ama fen, matematik ya da okuduğunu anlamada niçin 12 yıldır ilk 40'a giremediğimiz tartışılmadı". Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçilen 2018 tarihinden önce yapılan son şûra olan XIX. Milli Eğitim Şûrasında alınan kararların, ülkenin içinde bulunduğu neo-liberal ve neo-muhafazakâr zeitgeist'ini yansıttığını söylemek mümkündür.

Koalisyon Hükümetleri Dönemi (1991-2002)

Koalisyon hükümetleri döneminde yapılan üç şuraya ait bilgi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 8. Koalisyon Hükümetleri Döneminde Gerçekleşen Milli Eğitim Şûraları

Şûra	Sayısı ve Tarihi	Ele Alınan Temel Konu
XIV.	1993	Okul öncesi eğitim; eğitim yönetimi
XV.	1996	İlköğretimde yönlendirme; orta öğretimde yeniden yapılanma; yükseköğretime geçiş; eğitim finansmanı
XVI.	1999	Mesleki ve teknik eğitim

Akyüz (2020: 404)

XIV. Milli Eğitim Şûrası (27-29 Eylül 1993)

- Doğru Yol Partisi ve Sosyal Demokrat Halkçı Parti koalisyon hükümeti (1993-1995) ve Başbakan Tansu Çiller (1993-1996)
- Milli Eğitim Bakanı Nahit Menteşe (1993)
- Eğitim yönetimi ve eğitim yöneticilerinin yetiştirilmesi

8 yıl süren ANAP hükümeti (1983-1991) döneminden sonra Türkiye on bir yıl sürecek olan koalisyon hükümetleri dönemine (1991-2002) girmiştir. Bu dönemin Doğru Yol Partisi (DYP) ve Sosyal Demokrat Halkçı Parti koalisyonunun ve Başbakan Tansu Çiller hükümetinin ilk şûrası olan XIV. Milli Eğitim Şûrası eğitim yönetimi ve okul öncesi eğitim konularını görüşmek için 1993 yılında Milli Eğitim Bakanı Nahit Menteşe başkanlığında toplanmıştır. On birinci şûrada tartışılan eğitim yöneticiliği konusu bu şûrada bir kez daha ele alınmıştır. Ayrıca Milli Eğitim Akademisi kurulması kararı alınmış olmasına ve bundan sonraki şûralarda da gündeme gelmesine rağmen hiçbir zaman hayata geçirilememiştir. Okul öncesi eğitimde hedeflenen oranların çok gerisinde kalınmıştır. TRT ve Milli Eğitim Bakanlığı işbirliğiyle okul öncesi eğitim konusunda yayınlar yapılması için karar alınmıştır. Ayrıca Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in Türk Cumhuriyetleri ve toplulukları ile ilişkilere özel önem verdiği bu dönemde Özbekistan, Kırgızistan, Kazakistan, Azerbaycan, Türkmenistan, Tataristan, Dağıstan ve Çuvaş Cumhuriyeti'nden 25 kadar temsilci müşahit olarak şûraya davet edilmiştir.

XV. Milli Eğitim Şûrası (13-17 Mayıs 1996)

- Anavatan Partisi ve Doğru Yol Partisi koalisyon hükümeti (Mart 1996) ve Başbakan Mesut Yılmaz (Haziran 1996)
- Milli Eğitim Bakanı Turhan Tayan (1995-1996)
- 8 yıllık kesintisiz zorunlu eğitim

Koalisyon hükümetleri döneminin ikinci şûrası olan XV. Milli Eğitim Şûrası ANAP ve DYP (AnaYol) ve Başbakan Mesut Yılmaz hükümeti döneminde Milli Eğitim Bakanı Turhan Tayan başkanlığında 1996 yılında toplanmıştır. Koalisyon hükümetleri dönemi siyasi anlamda güç dengelerinin her an değiştiği kırılğan bir dönem olmuştur. Yüz on dört gün süren AnaYol hükümeti, şûradan bir ay sonra sona ermiş ve yerini yalnızca bir yıl sürecek Refah Partisi ve DYP (RefahYol) ve Başbakan Necmettin Erbakan hükümetine bırakmıştır. Bu hükümet zamanında çok önemli iki gelişme olmuştur. Birincisi Milli Eğitim Bakanlığı'nın 13 Eylül 1996 tarihinde yayınladığı bir genelge ile "50 bin kadar işsiz üniversite ve yüksekokul mezunu pedagojik formasyon aranmadan ve sınavsız olarak doğrudan sınıf

öğretmeni olarak” atanmıştır (Akyüz, 2020: 460). İkincisi tarihimizde 28 Şubat 1997 Milli Güvenlik Kurulu (MGK) Bildirisi veya Post-modern Darbe olarak bilinen ve MGK’nın eğitimle ilgili hükümete önemli kararlar ilettiği askeri müdahaledir. Bu bildiriye altı ay sonra 1997 tarih ve 4306 sayılı kanunla ilköğretim kesintisiz sekiz yıla çıkarılmıştır. Zorunlu temel eğitimin 1997-1998 öğretim yılından itibaren sekiz yıl olması aslında III. şûradan beri tartışılan ve hukuki altyapısı 1973 tarih 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nda hazırlandığı halde bir türlü uygulamaya geçirilemeyen bir karardır. Ancak toplumun bir kısmı sekiz yıllık eğitimin 5+3 şeklinde uygulanmasını istemiş ve sekiz yıllık kesintisiz eğitimle kapatılacak ortaokullar içinde İmam Hatip ortaokullarının da olması tartışma konusu olmuştur. XV. şûranın aldığı kararla uygulamaya konulan sekiz yıllık kesintisiz eğitim uzun süre tartışılmış ve Türk siyasi hayatında yeni bir paradigmaya yol açmıştır. Bu kararın mimarı olan askeri otoritenin bundan sonra siyasetle ilişkisi sınırlandırılmış ve şûrada bu kararı alan koalisyon hükümetini oluşturan ANAP ve DYP siyasi ömürlerini tamamlamışlardır.

XVI. Milli Eğitim Şûrası (22-26 Şubat 1999)

- Demokratik Sol Parti, Milliyetçi Hareket Partisi ve Anavatan Partisi koalisyon hükümeti (1999-2002) ve Başbakan Bülent Ecevit (1999-2002)
- Milli Eğitim Bakanı Metin Bostancıoğlu (1999-2002)
- Orta öğretimin mesleki ve teknik eğitim ağırlıklı olarak yeniden yapılandırılması

Koalisyon hükümetleri döneminin son hükümeti Demokratik Sol Parti (DSP), Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve ANAP koalisyonu ve Başbakan Bülent Ecevit hükümeti döneminde Milli Eğitim Bakanı Metin Bostancıoğlu başkanlığında mesleki ve teknik eğitim gündemiyle 1999 yılında toplanmıştır. İlk olarak 1946 yılında yapılan üçüncü şûrada ele alınan mesleki ve teknik eğitim teması, yedi şûrada gündeme gelip toplamda yirmi beş kez görüşülmüştür (Kılıç & Güven, 2017). Meslek lisesi mezunlarının iş hayatında ya da üniversite tercihlerinde kendi alanları dışında başka alanları tercih etmelerinin ülke kaynaklarının ekonomik olarak kötü kullanıldığına bir göstergesi olduğunu belirten Uluğ (1999: 40), mesleki ve teknik eğitimle ilgili asıl temel sorunun öğrencilere bir türlü kazandırılmayan “mesleki kimlik ve bu kimliğe ilişkin öğrencilerin sahip olmaları gereken yeterlikler” olduğunu ileri sürmektedir.

Sosyo-ekonomik ve Konjonktürel Faktörler

Sosyo-ekonomik faktörleri oluşturan olaylar arasında köyden kente olan hızlı göç ve nüfus artışı (Şûra 3) ya da planlı kalkınma dönemleri (Şûra 7, Şûra 8 ve Şûra 9) sayılabilir. 2. Dünya Savaşı (Şûra 2), Soğuk Savaş’ın sona ermesi ve teknolojinin öneminin artması (Şûra 12) gibi dış dünyadaki konjonktürel gelişmeler de dönemin ruhuna damga vurmuş ve şûra kararlarını önemli ölçüde etkilemiştir.

Planlı Kalkınma Dönemi (1960-1980)

Planlı kalkınma döneminde yapılan üç şûraya ait bilgi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 9. Planlı Kalkınma Döneminde Gerçekleşen Milli Eğitim Şûraları

Şûra Sayısı ve Tarihi	Ele Alınan Temel Konu
VII. 1962	İlk ve ortaokul ilişkileri, teknik öğretim, lise programları

VIII.	1970	Eğitim sisteminin biri ötekine dayalı üç öğretim düzeyinden oluşması: İlköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim, bu düzeyler arasında yatay ve dikey geçiş esaslarının belirlenmesi
IX.	1974	Ortaöğretim sorunları; ortaöğretim kurumlarında hem mesleğe hem de yükseköğretime, hayata, iş alanlarına hazırlayan programlara yer verilmesi; ortaöğretimde ders geçme ve kredi düzeni

Akyüz (2020: 403)

VII. Milli Eğitim Şûrası (5-15 Şubat 1962)

- Cumhuriyet Halk Partisi ve Adalet Partisi koalisyon hükümeti (1961-1965) ve Başbakan İsmet İnönü
- Milli Eğitim Bakanı Mehmet Hilmi İncesulu (1961-1962)
- İlköğretimden yükseköğretime düzenlemeler

Planlı kalkınma döneminin ilk şûrası CHP ve Adalet Partisi (AP) koalisyon hükümetinin Başbakanı İsmet İnönü döneminde Milli Eğitim Bakanı Mehmet Hilmi İncesulu başkanlığında 1962 yılında toplanmıştır. VII. Milli Eğitim Şûrası 1950-1960 arası Demokrat Parti ve Başbakan Adnan Menderes hükümetinin 27 Mayıs 1960 Askeri darbesiyle sonlandırıldığı ve 9 Temmuz 1961 tarihinde yeni bir anayasa kabul edildikten ve askeri hükümet yerini koalisyon hükümetine bıraktıktan sonraki dönemde yapılmıştır. Yeni anayasanın 157 maddesinden 24 tanesi eğitimle ilgilidir.

1960 tarih ve 90 sayılı kanuna dayanarak Devlet Planlama Teşkilatının (DPT) kurulmasıyla artık planlı kalkınma dönemi başlamıştır. Şûradan bir yıl önce 1961 tarih ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu askeri hükümet tarafından kabul edilmiştir. Şûrada ilköğretimden yükseköğretime kadar önemli değişiklikler yapılması amacıyla 13 ayrı yönetmelik tasarısı hazırlanmış ve okul öncesi eğitiminin önemi ilk defa bilimsel olarak tartışılmıştır. Buna paralel olarak 1962 yılında ilk defa Anaokulları ve Anasınıfları Yönetmeliği yayınlanmıştır.

Şûraları DPT kalkınma planlarındaki eğitime ilişkin hedefler ile karşılaştırdığı çalışmasında Çoruk (2019: 302), Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (BYKP) ve VII. Milli Eğitim Şûrası'nın ortak yönünün insan gücünün istihdamında eğitime verilen önem olmasına karşın kalkınma planının sanayi ile ilişkili teknik ve mesleki eğitime vurgu yaparken şûranın merkezi bir olgunluk sınavına vurgu yaptığını belirtmiştir.

VIII. Milli Eğitim Şûrası (28 Eylül-3 Ekim 1970)

- Adalet Partisi hükümeti (1965-1971) ve Başbakan Süleyman Demirel (1965-1971)
- Milli Eğitim Bakanı Orhan Oğuz (1969-1971)
- Ortaöğretim sistemi ve yükseköğretime geçişin düzenlenmesi

VIII. Milli Eğitim Şûrası İkinci BYKP döneminde AP ve Başbakan Süleyman Demirel hükümetinin Milli Eğitim Bakanı Prof. Dr. Orhan Oğuz başkanlığında 1970 yılında ortaöğretim sisteminin kuruluşu ve yükseköğretime geçişin yeniden düzenlenmesi gündemiyle toplanmıştır. Bu dönem hızlı kentleşme, sanayileşme ve toplum katmanlarının siyasallaşması sonucunda toplumda sosyal, ekonomik, kültürel ve politik değışimlerin arttığı bir dönemdir. VIII. şûranın bir öncekinden sekiz sene sonra yapılması eleştiri konusu olmuş ve bunun üzerine Türkiye Öğretmenler Sendikası 1968'de Fakir Baykurt

başkanlığında alternatif bir şûra olan Devrimci Eğitim Şûrası'nı toplamış ve orada alınan kararlar 1969 yılında Büyük Öğretmen Boykotu gerçekleştirilmiştir. Şûradan 6 ay sonra tarihte 12 Mart 1971 Muhtırası diye bilinen askeri müdahale sonucunda hükümet istifaya zorlanmış ve yerine Nihat Erim Başbakanlığında bir teknokrat hükümeti kurulmuştur.

İkinci BYKP ve VIII. Milli Eğitim Şûrası'nın örtüşen yönü ortaöğretimin birinci ve ikinci kademe olarak ikiye ayrılması olmakla beraber kalkınma planı daha çok yaygın eğitim, özel eğitim kurumları ve yükseköğretimdeki öğretim üyesi sorununa şûra ise ortaöğretim sistemi ve yükseköğretim önündeki öğrenci yığılmasına vurgu yapmıştır (Çoruk, 2019: 302).

IX. Milli Eğitim Şûrası (24 Haziran- 4 Temmuz 1974)

- Cumhuriyet Halk Partisi ve Milli Selamet Partisi koalisyon hükümeti (1974) ve Başbakan Bülent Ecevit (1974)
- Milli Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ (1974)
- Ortaöğretimdeki dersler ile yükseköğretime geçiş ilişkisi

Dokuzuncu Milli Eğitim Şûrası Üçüncü BYKP döneminde kurulan CHP ve Milli Selamet Partisi (MSP) koalisyonu ve Başbakan Bülent Ecevit hükümetinin Milli Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ başkanlığında 1974 yılında toplanmıştır. Şûranın gündemi milli eğitim sisteminin içinde programlar ve öğrenci akışını düzenleyen kurallar olarak belirlenmiştir. Şûradan bir sene önce çıkarılan 1973 tarih ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile eğitim sisteminde okul öncesinden yükseköğretime kadar bir bütünlük sağlamıştır. Ancak hala devam eden lise mezunlarının çoğu açıkta kalmış ve üniversite önünde bir yığılma oluşturmuştur (IX. Milli Eğitim Şûrası, 1991: 8).

Şûradan bir yıl önce çıkan Milli Eğitim Temel Kanunu çerçevesinde ortaöğretimdeki dersler, yükseköğretime yöneltecek şekilde alanlara uygun hale getirilmiştir. İlköğretim, ilköğretim, ilköğretim ve ortaokulu kapsayacak biçimde düzenlenmiştir. Öğretmen yetiştirilmesini sağlamak için iki yıllık Eğitim Enstitüleri açılmıştır. Ayrıca isteğe bağlı olarak Din Bilgisi dersinin 6. ve 7. Sınıflarda haftada 1 saat okutulması kararı alınmıştır.

3. BYKP ve IX. Milli Eğitim Şûrası ortaöğretimde yönelme ve mesleki ve teknik eğitime verilen önem bakımından benzerlik göstermiştir (Çoruk, 2019: 306). Kalkınma Planı genel lise ve üniversite öğrencilerinin öğretim giderlerine katılmalarını ve ilköğretimin sekiz yıl olması konularına odaklanırken, şûra öğrenci akışını belirleyen kurallar, seçmeli dersler ve çok programlı liselere odaklanmıştır. Genel olarak şûra ve kalkınma planı karşılaştırıldığında şûrada alınan birçok kararın kalkınma planındaki hedeflerle örtüşmediği söylenebilir (Çoruk, 2019: 302). Planlı kalkınma dönemlerinde eğitime verilen önemin arttığı vurgusu sıklıkla yapılmış olmasına rağmen eğitimin uzun vadeli düşünülmesi gerekliliği yerine getirilmemiş ve yetkililerin böyle bir kaygısı olmamıştır (Sakaoğlu, 1992: 127).

Askeri Darbeler ve Müdahaleler

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren yaklaşık her on yılda bir kez gerçekleşen ve önemli toplumsal-siyasal değişimlere yol açan askeri darbeler (1960 ve 1980) ve müdahaleler (1971 ve 1997) şûraları iki açıdan etkilemiştir. Birincisi, prensip olarak her üç veya dört yılda yapılması beklenen şûraların, bu müdahalelerden sonra altı, yedi hatta sekiz yıl sonra yapıldığı dönemler olmuştur. İkinci olarak, askeri hükümetin yapısına göre ülkenin eğitim politikası yeniden tasarlanmıştır. Bütün bu faktörler içerisinde dönemin ruhunu oluşturan

politik iklimin şûra kararlarının alınmasında ve uygulanmasında en önemli faktör olduğu söylenebilir çünkü şûra yönetmeliği gereği alınan kararlar tavsiye niteliğindedir ve kararların tek uygulayıcısı Milli Eğitim Bakanlığı ve içinde bulunduğu hükümettir.

Askeri Hükümet Dönemi (1980-1983)

Askeri hükümet döneminde yapılan iki şûraya ait bilgi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 10. Askeri Hükümet Döneminde Gerçekleşen Milli Eğitim Şûraları

Şûra Sayısı ve Tarihi	Ele Alınan Temel Konu
X. 1981	Eğitim sisteminin bütünleştirilmesi; eğitim sisteminin her düzeyinde mesleki ve teknik eğitime ağırlık verilmesi; yatay ve dikey geçişler; temel eğitimden orta eğitime geçişte yönelme; yükseköğretime geçişte, öğrencinin ilgi ve isteği, yetenekleri, ortaöğretimdeki başarısı ve izlediği program türünün birlikte dikkate alınması; tek tip fakat çok amaçlı lise esası; öğretmen yetiştirme; Türk dilinin öğretimine ağırlık verilmesi; programlarda Atatürkçülük konuları
XI. 1982	Öğretmen yetiştiren kuruluşların üniversitelere bağlanması; eğitim uzmanlarının yetiştirilmesi; uzmanlık eğitimi yapacak öğretmenlere çeşitli imkânlar; öğretmenliğin çekici hale getirilmesi; öğretmenlerin hizmet öncesi ve içi yetiştirilmesi; dengeli öğretmen dağılımının sağlanması

Akyüz (2020: 403)

X. Milli Eğitim Şûrası (23-26 Haziran 1981)

- Askeri hükümet dönemi (1980-1983) ve Başbakan Bülent Ulusu (1980-1983)
- Milli Eğitim Bakanı Hasan Sağlam (1980-1983)
- Türk Milli Eğitim Sistemi, eğitim programları ve öğretmen yetiştirme
- 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu

Askeri yönetim ve Başbakan Bülent Ulusu hükümeti döneminde yapılan X. Milli Eğitim Şûrası Milli Eğitim Bakanı Hasan Sağlam başkanlığında 1981 yılında toplanmıştır. Bir önceki şûra üzerinden yedi yıl ve 12 Eylül 1980 askeri darbesi üzerinden bir yıl geçmiştir. Şûra kararlarının devlet kararı gibi uygulanması bakımından birinci ve ikinci şûraya benzemektedir. Belki de bu sebeple 19 Milli Eğitim Şûrası içinde yalnızca Şûra I ve Şûra II (Hasan Ali Yücel) ile Şûra X ve Şûra XI (Hasan Sağlam) aynı Milli Eğitim Bakanları tarafından toplanmışlardır. Askeri hükümet, ülkenin içine sürüklendiği kaos ve anarşinin sebebini Atatürk İlkeleri'nden gittikçe uzaklaşan eğitim sisteminde görmüş ve eğitim konusunda yapılacak ilk şeyin “yarının teminatı olan evlatlarımızın, Atatürk İlkeleri yerine yabancı ideolojilerle yetişerek sonunda birer anarşist olmasını önleyecek tedbirler” almak olduğunu her fırsatta dile getirmiştir (Akyüz, 2020: 414). Bu sebeple öğretmen yetiştirme ve bakanlık teşkilatından başlayarak bütün eğitim sistemi milli, manevi ve Atatürkçü değerler doğrultusunda yeniden tasarlanmıştır.

Askeri yönetim Atatürk'ün doğumunun 100. yılı olması nedeniyle 23 Mart 1981'de tıpkı Cumhuriyetin ilk yıllarında Atatürk'ün başlattığı gibi yeni bir okuma yazma seferberliği başlatmıştır. Bir yılda açılan yaklaşık yüz bin kursa iki milyonun üzerinde yetişkin katılmış ve okuma yazma oranı %69'dan %72'ye çıkmıştır (Akyüz, 2020: 405). Askeri hükümet 1981 tarih ve 2547 sayılı yükseköğretim kanununu çıkarmıştır. Atatürk'e başöğretmen unvanının verilmiş günü olan 24 Kasım gününün, 1981 yılından itibaren ülke

çapında öğretmenler günü olarak kutlanmasına ve ülke çapında öğretmen evlerinin açılmasına yine bu hükümet döneminde karar verilmiştir.

XI. Milli Eğitim Şûrası (8-11 Haziran 1982)

- Askeri hükümet dönemi (1980-1983) ve Başbakan Bülent Ulusu (1980-1983)
- Milli Eğitim Bakanı Hasan Sağlam (1980-1983)
- Öğretmenlerin ve eğitim yönetimi uzmanlarının durumu ve sorunları

Askeri yönetim ve Başbakan Bülent Ulusu hükümeti döneminin ikinci şûrası yine Milli Eğitim Bakanı Hasan Sağlam başkanlığında 1982 yılında toplanmıştır. Şûra öğretmen eğitimi ve eğitim uzmanlığı ile ilgili çok detaylı kararlar almıştır. Daha önce öğretmen yetiştiren kurum Milli Eğitim Bakanlığı iken, 1982 tarih ve 41 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile öğretmen yetiştirme görevi YÖK çatısı altında toplanıp üniversitelere devredilmiş ve öğretmen yetiştirme sistemi yeniden yapılandırılmıştır. Ayrıca ilk defa eğitim uzmanlığının bilimsel olarak tartışıldığı eğitim bilimleri alanına dayalı eğitim yönetimi, planlaması, müfettişliği ile eğitimde rehberlik, program geliştirme, ölçme ve değerlendirme uzmanlık unvanlarının verilmesi yönünde de kararlar alınmıştır. Alanın duayen hocalarından Prof. Dr. Ziya Bursalıoğlu, Doç. Dr. İbrahim Ethem Başaran, Doç. Dr. Haydar Taymaz, Doç. Dr. Sudi Bülbül, Doç. Dr. Kemal Güçlüol ve Doç. Dr. Galip Karagözoğlu şûraya katılmış ve eğitim bilimleri ile ilgili alınan kararlara katkıda bulunmuşlardır.

Askeri hükümet, ülkenin içinde bulunduğu anarşi ortamının en büyük sebeplerinden birinin yine başka bir askeri darbe sonucunda hazırlanan 1961 Anayasası olduğunu her fırsatta dile getirmiş ve bu sebeple hazırladığı yeni anayasa 1982 yılında halkoyuyla kabul edilmiştir. Bu dönemde bir yıl arayla yapılan iki şûradan da anlaşılacağı gibi askeri yönetim, ülke yönetimine el koymayı gerektirecek kaos ortamının oluşma sebebinin ve bu sorunun çözümünün eğitimde olduğuna inanmaktaydı. Bu yüzden yeni anayasada eğitim ile ilgili birçok madde yer almıştır. İlköğretim ile ilgili 42. Madde ve yükseköğretim ile ilgili 130. ve 131. Maddelerin yanında eğitimle ilgili diğer önemli üç madde özetle şunlardır:

Madde 24 - Din kültürü ve ahlâk öğretimi ilk ve ortaöğretimde zorunludur.

Madde 42 - Türkçeden başka hiçbir dil, okullarda Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz.

Madde 58 - Devlet, gençlerin müspet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılâpları doğrultusunda, ülkenin ve milletin bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetişmelerini sağlar (Akyüz, 2020: 414).

Sonuç ve Değerlendirme

Bu araştırma 1939-2014 yılları arasında yapılmış olan 19 Milli Eğitim Şûrasında alınan kararları dönemin ruhu kavramıyla ilişkili olarak ele almıştır. Şûralar bakanlık tarafından oluşturulsa da sendikaların, işverenlerin ve sivil toplum örgütü, özel girişimci ve üniversiteler gibi eğitimin diğer paydaşlarının da yol gösterici bir rolü vardır (Deniz, 2019). Katılımcıları, gündemleri, kararları ve alınan kararların uygulanması açısından eleştirilmelerine rağmen 75 yıllık birikimi ve deneyimiyle şûralar Türk eğitim sistemine yön vermişlerdir. Şûralarda sunulan çözümlerin ve verilen kararların her zaman uygulanmaması veya kısmen uygulanması toplantıların uygulamadaki sonuçlarının kısır bir döngü içinde

kalmasına neden olmuştur (Tofur ve diğerleri, 2016). Şûralarda hükümet politikası olarak belli dönemlerde alınan kararların tamamının ya da bir kısmının uygulandığı, fakat belirli dönemlerde ise bu kararların neredeyse hiç uygulanmadığı ya da tam tersinin uygulandığı görülmektedir. Oysaki şûra kavramının kamu geleneği içerisinde anlamını bulması için şu özellikleri taşıması gerekir:

- Şura konusunun hayatını ve haklarını etkileyeceği kişiler, konuyla ilişkili görüşlerini açıklama ve yapılanları açıkça bilme hakkına sahip olmalıdır.
- Alınan kararlara uyulmaması halinde müdahale yolları tanımlanmış olmalıdır.
- Şurada görevli olanların toplumun güvendiği kişilerden oluşması ve tüm halkı temsil etme kabiliyeti bulunmalıdır.
- Oy çokluğu veya birliği ile alınan kararların yöneticiler tarafından uygulanması gerekmektedir (Tedmem, 2014: 2).

Alınan kararların şûranın gerçek amacı olan araştırma, kanıt ve karşıdakini ikna temeline dayalı olmadığı, şûra katılımcılarından birisinin o anda verdiği önerenin hızla oylanıp kabul edildiği, şûra üyelerinin eğitim paydaşlarının tamamını yansıtmadığı ve bazen baskı gruplarının tüm şûrayı etkilediği iddiaları, Milli Eğitim şûralarının en çok eleştirilen yönleridir. Şirin'e (2015: 184) göre, "bireylerin adil bir rekabet ortamında fikirlerini özgürce ifade edip uzlaşma zemini aradığı bir mekanizmaya eğer tek bir grup damga vurursa o zaman şûra işlevini yitirir". O yüzden, asıl önemli olan herkesin fikrini özgürce söylediği bir ortamda yeni yaklaşımların paylaşılması ve eğitimin temel sorunlarına dair yeni çözümlere ulaşılmasıdır.

Milli Eğitim Şûraları, Türkiye'de eğitim politikalarının oluşturulması ve eğitimle ilgili yol gösterici kararların alınmasında en önemli rol oynayan danışma organlarından birisi olmuştur. Şûralarda alınan kararlar içinde, ülkenin içinden geçtiği önemli sosyal, ekonomik, politik değişimlerin, dış dünyanın etkilerinin ve özellikle dönemin hükümetlerinin etkileri görülmüştür. Çünkü alınan kararlar aslında tavsiye niteliğindedir ve uygulama yetkisi Milli Eğitim Bakanlığındadır. Şûraların 75 yıllık tarihçesine bakıldığında şûra kararlarında dört ana etmenin rol oynadığı gözlenmektedir. Birincisi, II. Dünya Savaşı ve ABD ile stratejik ortaklık gibi ülke dışında gelişen *konjonktürel faktörler*, ikincisi kentleşme, nüfus artışı ve toplumun değişen yapısı gibi *sosyo-ekonomik faktörler*, üçüncü olarak *askeri darbe ve müdahalelerdir*. Bütün bunların üzerinde, kararları etkileyen en önemli faktör, şûranın yapıldığı dönemin ruhunu oluşturan *politik atmosfer* olmuştur. Çünkü hükümeti kuran siyasi irade, toplumsal ve ekonomik sistemi kendi ideolojisine uygun olarak biçimlendirmenin en kestirme yolu olarak eğitimi görmüştür. Dönemin ruhunun politik, sosyo-ekonomik ve konjonktürel faktörlerinin şûraları veya şûralarda alınan kararları etkilemesine şu örnekler verilebilir:

- 2. Dünya Savaşı esnasında ahlak eğitimi, anadili çalışmaları ve Türklük eğitimi gibi konuların eğitim programlarına eklenmesi olası savaş tehlikesi karşısında ortak bir bilinç ve ülkü yaratılması,
- Nüfusun büyük çoğunluğunun köyde yaşadığı Cumhuriyet'in ilk yıllarında vurgulanan köye yönelik eğitimin, köyden kente olan hızlı göç ve kent nüfusunun artışı sonucunda yerini mesleki ve teknik eğitime bırakması,
- Çok partili siyasi hayata geçişle birlikte halk eğitimine önem verilmesi,
- ABD ile olan stratejik ortaklık sonucunda bu ülkeden birçok eğitim uzmanının çağırılması ve eğitimimizin eksik yönleri konusunda rapor istenmesi,

- Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle daha liberal politikaların izlenmesi ve eğitimde teknoloji kullanımı ve yabancı dil öğretimine ağırlık verilmesi,
- Üniversiteye giremeyen lise mezunlarının hızlı bir şekilde meslek sahibi olmaları için yaygın eğitime önem verilmesi,
- Askeri hükümet döneminde öğretmen eğitiminden eğitim uzmanlarına kadar bütün eğitim sisteminin yeniden tasarlanması,
- Askeri darbe ve müdahalelerin sonucunda her üç yılda yapılması gereken şûraların daha geç yapılması,
- Kırılğan koalisyon hükümetleri döneminde, örneğin binlerce üniversite ve yüksekokul mezununun sınavsız bir şekilde ve pedagojik formasyon bile aranmadan sınıf öğretmeni olarak atanması gibi popülist kararlar alınması,
- Tek parti hükümetleri döneminde şûra yönetmeliğinde değişiklikler yapılması ve örneğin şûranın katılımcı kompozisyonunun değiştirilmesi,
- Tek parti hükümetleri döneminde şûra gündeminde olmayan ve raporlarda belirtilmeyen konuların Genel Kurul'da görüşülmesi ve bu konularda kararlar alınması,
- Bir askeri müdahaleyle (28 Şubat 1997) ilk defa (1997-1998 öğretim yılından itibaren) uygulanmaya başlanan 8 yıllık (8+3) kesintisiz zorunlu eğitimin, 15 yıl sonra yerini güçlü bir tek parti iktidarı döneminde (2012-2013 öğretim yılından itibaren) 12 yıllık (4+4+4) kademeli zorunlu eğitime bırakması.

Bu analizlerden de anlaşılacağı gibi, şûralar üzerine yapılacak araştırmalarda şûralarda alınmış kararların dönemin ruhundan bağımsız olamayacağının göz önünde bulundurulması gereği önem arz etmektedir.

Türkiye'de eğitim ile ilgili daha çok nicel çalışmalar yapılmakta, eğitim sistemiyle ilgili daha fazla nitel, dokümana dayalı ve yorumlamacı çalışmalara ihtiyaç olmasına rağmen bu tür çalışmalar sınırlıdır. Bunun nedeni, araştırmacıların kendini yeterli hissetmemesi ve dokümanlara ulaşmada yaşanan zorluktur (Akbaba-Altun, 2016: 1358). Oysa 21. yüzyılda dokümanlara erişim kolaylaştıkça nitel araştırmaları yapmak görece daha kolaylaşmıştır. Yapılan bu çalışmanın bir sonucu olarak, nitel araştırmaların dokümanları anlamak ve anlamlandırmak için etkili bir araç olduğu rahatlıkla söylenebilir. Bu çalışma doküman analizine dayalı olarak hermenötik bir yöntemle yürütülmüştür. İleride yapılacak benzer çalışmalarda şûralara bizzat katılan ve alınan kararlarda imzası olan kişilerle daha kapsamlı çalışmalar yapılması mümkündür.

Katkı Beyanı Oranı

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkıda bulunmuştur.

Kaynakça

- Akbaba-Altun, S. (2016). Antalya ve Gaziantep illerindeki çeşitli okulların teftiş kayıtları üzerinde bir inceleme (1940-1954). *İlköğretim Online*, 15(4), 1345-1366. <https://doi.org/10.17051/io.2016.00579>
- Akgül, H. (2020). Demokrat Parti döneminde milli eğitim şûraları. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 34(2), 631-647. <https://doi.org/10.16951/atauniiibd.688428>
- Akyüz, Y. (2020). *Türk eğitim tarihi M.Ö. 1000 - M.S. 2020* (33. Baskı). Pegem Akademi.

- Alaslan, F., Şimşek, A. & Çamdeviren, Ş. (2012). Türk maarif (eğitim) şûralarında tarih eğitimi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 2(2), 189-225.
- Aydın, R. (2009). Türkiye’de öğretmen sorunları açısından milli eğitim şûralarının değerlendirilmesi (1980–2000). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42(2), 199-237.
- Aydoğan, M. (2007). *Tonguç’a mektuplarla köy enstitüsü yılları*. Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Balcı, M. (2019). Tek parti döneminde eğitim şûralarının hükümetlerin eğitim politikalarına etkileri. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(17), 143-164.
- Bozoğlu, T. (2017). Hegel’in zeitgeist’i ve otoriter popülist siyasal söylem: Trump üzerine bir okuma. *Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 67-82. <https://doi.org/10.30784/epfad.331613>
- Cevizci, A. (2005). *Felsefe sözlüğü* (6. Baskı). Paradigma Yayınları.
- Çakır, C. (2017). Geçmişten günümüze Türk eğitim sistemindeki gelişmeler: bir kamu politikası aktörü olarak milli eğitim şûraları özelinde bir değerlendirme. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 9(2), 31-48.
- Çoruk, A. (2019). Planlı kalkınma dönemindeki milli eğitim şûra kararlarının kalkınma planlarındaki eğitime ilişkin hedefler çerçevesinde değerlendirilmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 15(4), 297-318. <https://doi.org/10.17244/eku.646042>
- Deniz, M. (2019). Millî Eğitim Şûralarında eğitim finansmanı sorunu. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 171-201.
- Dinç, S. (2008a). Cumhuriyet dönemi eğitim tarihimizde 1. milli eğitim şûrası ve uygulamaları (17-23 Temmuz 1939). *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 1-40. http://turkoloji.cu.edu.tr/ATATURK/arastirmalar/sait_dinc_I_milliegitim_surasi.pdf
- Dinç, S. (2008b). Cumhuriyet dönemi eğitim tarihimizde III. milli eğitim şûrası ve uygulamaları (2-10 Aralık 1946). *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 1-40. http://turkoloji.cu.edu.tr/ATATURK/arastirmalar/sait_dinc_III.milliegitim_surasi_ve_uygulamalari.pdf
- Dinç, S. (2008c). Cumhuriyet dönemi eğitim tarihinde V. milli eğitim şûrası ve uygulamaları (5-14 Şubat 1953). *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 1-54. http://turkoloji.cu.edu.tr/ATATURK/arastirmalar/sait_dinc_V._milliegitim_surasi.pdf
- ERG (2015). 19. milli eğitim şûrasına ilişkin değerlendirme. <https://www.egitimreformugirisimi.org/yayin/19-milli-egitim-surasinan-iliskin-degerlendirme/>
- Ergin, O. (1977). *Türkiye maarif tarihi* (Cilt 5). Eser Matbaası.
- Gençkaya, Ö. F. (2008). *Eğitimin başkenti Ankara*. Vehbi Koç Vakfı.
- Karataş, C. (2016). Saatleri Ayarlama Enstitüsü’nde zamanın ruhuna dair. *Hece*, 290-298.

- Kılıç, Z. & Güven, S. (2017). Türk milli eğitim şûralarında alınan kararların incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(53), 588-299. <https://dx.doi.org/10.17719/jisr.20175334147>
- Sakaoğlu, N. (1992). *Cumhuriyet dönemi eğitim tarihi*. İletişim Yayınları.
- Strauss, A. L. & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research: grounded theory procedures and techniques*. Sage Publications, Inc.
- Şirin, S. (2015). *Yol ayrımındaki Türkiye: Ya özgürlük ya sefalet*. Doğan Egmont Yayıncılık.
- T.C. Maarif Vekilliği (1943). *İkinci maarif şûrası*. T.C. Maarif Vekilliği.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (1949). *Dördüncü milli eğitim şûrası*. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı.
- T.C. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı (1988). *XII. milli eğitim şûrası*. T.C. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı.
- Tedmem (2014). 19. milli eğitim şûrasına ilişkin değerlendirmeler. TED. <https://tedmem.org/yayin/19-milli-egitim-surasina-iliskin-degerlendirmeler>
- Tofur, S., Aypay, A. & Yücel, C. (2016). Comparative evaluation of the decisions of the Turkish national education council and indexes of the journal of announcements between 1980-2014. *Eğitim ve Bilim*, 41(186). <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2016.6595>
- Türcan, T. (t.y.). *TDV İslam ansiklopedisi*. <https://islamansiklopedisi.org.tr/sura>
- Uluğ, F. (1999). Meslek eğitimi ağırlıklı ortaöğretim için yapısal yönelimler: 16. milli eğitim şûrasına yönelik bir değerlendirme. *Eğitim Yönetimi*, 17, 37-51.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A. (2009). Bilim, yöntem ve hermenötik. İçinde O. Konuk & A. K. Bayram (Eds.), *Sosyal Bilim, Etik ve Yöntem* (ss. 95-120). Adres Yayınları.